

Шифр «Відповідальність»

Наукова робота на тему:

**«Формування та розвиток системи соціального захисту в
політиці євроорієнтованої держави»**

Зміст

Вступ	3
1 Теоретичні засади формування та розвитку системи соціального захисту України	6
2 Фінансове забезпечення реалізації політики соціального захисту населення України	15
3 Оцінка рівня соціальної ефективності системи соціального захисту та напрями її вдосконалення в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави	22
Висновки	28
Список використаної літератури	30

Вступ

Здійснення виваженої соціальної політики є однією з головних функцій держави, оскільки її завдання - створити необхідні умови для прогресивного розвитку її людського потенціалу як найціннішого надбання.

Сучасна соціально-економічна ситуація України характеризується стрімким погіршенням, що викликано політичною кризою, військовим конфліктом на Сході України та призвело до одночасного звуження фінансових можливостей держави. Це підтверджується зниженням рівня зайнятості населення, збільшення кількості малозабезпечених сімей, переселенців, інвалідів, інших категорій громадян, які потребують різних заходів соціальної підтримки від держави. А тому, дослідження сучасного стану реалізації соціальної політики в напрямку підвищення рівня людського розвитку, якості життя та належного соціального захисту є досить актуальним.

Різні аспекти формування та розвитку системи соціального захисту населення в Україні розглянуто в працях провідних вчених, таких як Базилевич В.Д. [18], Внукова Н.М. [23], Ковалевич Д.А. [28], Кравченко М.В. [29], Кропивницький М.О. [30], Лібанова Е.М. [34], Мальований М.І. [35], Москаленко В.В. [36], Рудкевич І.В. [41], Руженський М.М. [43], Тропіна Б.В. [51] та ін. Серед світових науковців заслуговують уваги праці Гелбрейта Дж. К. [58], Мюрдаля Г. [59], Ерхарда Л. [56], Еспінг – Андерсена Г. [57] та ін. Проте в наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється оцінюванню рівня соціальної ефективності системи соціального захисту та напрямам її вдосконалення в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави.

Метою наукової роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування та розвитку системи соціального захисту України в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання роботи:

- дослідити теоретичні засади формування та розвитку системи соціального захисту України;
- оцінити стан фінансового забезпечення реалізації політики соціального захисту населення України;
- визначити рівень соціальної ефективності системи соціального захисту та напрями її вдосконалення в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку системи соціального захисту в політиці євроорієнтованої держави.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти формування та розвитку системи соціального захисту в політиці євроорієнтованої держави.

Для виконання поставлених завдань наукової роботи були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу, синтезу, табличний, графічний, зіставлень, групувань, економіко-математичного моделювання, системного підходу тощо.

Інформаційною базою дослідження стали теоретико-методичні напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених, звіти Міністерства фінансів України, Міністерства праці і соціальної політики України, Державної казначейської служби України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

дістали подальшого розвитку:

- узагальнення та систематизація досвіду функціонування системи соціального захисту, що дозволило визначити «соціальний захист» як масштабну соціально-економічну систему, що охоплює сукупність відносин між суспільством і соціально вразливими верствами населення (які через незалежні від них причини не мають достатніх для самозабезпечення доходів) з приводу отримання ними економічних благ в межах існуючих у країні соціальних стандартів та нормативів в уповноважених органах влади та

інститутах; узагальнити спектр функцій та розширити перелік принципів соціального захисту (додавши принципи соціальної відповідальності, соціальної доброчесності та соціальної культури громадян), що сприятиме покращенню якісного рівня його забезпечення та підвищенню ефективності політики євроорієнтованої держави;

- модель соціально-економічної нормалі системи соціального захисту, яка дозволить нівелювати вплив негативних явищ і процесів у соціальній сфері й подальшому забезпечуватиме можливість високоефективного управління соціальними процесами на основі прогнозування макроекономічних показників.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження та перспективи їхнього застосування на практиці обговорювалися та отримали позитивний відгук на: VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (14 листопада 2019 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет), XXXVII Міжнародній науково-практичній інтернет - конференції «Наукові підсумки 2019 року» (09 грудня 2019 року, м. Вінниця, el-conf.com.ua).

Публікації. Основні результати наукової роботи опубліковано у 2-х наукових працях загальним обсягом 0,55 друк. арк.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що сформульовані та обґрунтовані наукові положення, висновки та рекомендації збагачують теоретичну та методичну складову, практичну цінність щодо забезпечення формування та розвитку системи соціального захисту в політиці євроорієнтованої держави. Результати наукової роботи впроваджені у діяльність управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради (довідка про впровадження від 13.02.2020 р.) та в освітній процес (довідка про впровадження від 13.02.2020 р.)

1 Теоретичні засади формування та розвитку системи соціального захисту України

Внутрішня і зовнішня політика України базується на безумовному додержанні Конституції України, забезпеченні в Україні прав і свобод людини і громадянина та гарантуванні прав і свобод, проголошених Конституцією України, на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, забезпеченні соціальної спрямованості економіки України та сталого соціально-економічного розвитку України, зміцненні демократичних засад суспільного і державного життя, забезпеченні верховенства права, економічної і політичної незалежності держави, захисту її національних інтересів, утвердження України як повноправного і авторитетного члена світового співтовариства [9].

Такий підхід до організації державного та суспільного життя базується на принципах підтримки певної рівноваги між демократичними інститутами й сильною державною владою, плануванням і ринком, приватною й державною власністю, економічною ефективністю й соціальною справедливістю. У зв'язку з цим своєрідним індикатором розвитку суспільства, важливою складовою внутрішньої політики держави є ефективна соціальна політика, яка сприяє зниженню соціального напруження, зростанню добробуту населення, досягненню рівноваги та стабільності в суспільстві.

Соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави.

Соціальна політика - це складова загальної політики, втілена в соціальні програми та різноманітні заходи, спрямовані на задоволення потреб та інтересів людей і суспільства. Зрозуміло, що соціальна політика має бути адекватною стану економіки, але ігнорування соціальними проблемами може призвести до значних економічних втрат [46].

Метою соціальної політики держави є боротьба із бідністю, збереження людського капіталу, його пристосування до потреб ринкової економіки,

сприяння економічному зростанню, забезпечення соціальної справедливості та політичної стабільності. Способом реалізації соціальної політики є система соціального захисту і соціальних гарантій.

Соціальний захист вітчизняні та зарубіжні науковці трактують у вигляді діяльності, комплексу, функції, системи, сукупності та механізму. Підтримуємо думку науковців, які стверджують, що зміст цієї категорії цілісніше розкриває її саме поняття «система», яка передбачає сукупність певних функціональних елементів, що комплексно взаємодіють і запускають механізми, які сприяють досягненню певної мети [41].

Фундаторами побудови систем соціального захисту населення стали відомі в усьому світі науковці та практики, серед яких Дж. К. Гелбрейт, Г. Мюрдаль, Р. Оуен, Л.Гілбрайт, Р.Оуен та ін. У своїй відомій роботі «Товариство достатніх людей» Дж. К. Гелбрейт окреслив шляхи подолання бідності в державному секторі США шляхом переходу до економіки державних інвестицій, яка фінансує соціальні програми [58]. Нобелівський лауреат Г. Мюрдаль, відомий як батько-діяч соціальної політики, сприяв соціал-демократичному мисленню у всьому світі [59]. Перший у світі ліберальний реформатор нового типу Л. Ерхард провів економічну реконструкцію в Німеччині і отримав титул «батько економічного дива». Він реалізував стратегію «соціального ринкового господарства», в якому акцент спрямовувався на модель збереження господарської свободи та фінансової стабільності. При такій моделі забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення та реалізується широкий спектр заходів щодо їх соціального захисту [56].

Залежно від критеріїв, на яких ґрунтується система соціального захисту населення в країнах з різним рівнем ринкової економіки, у світовій соціальній практиці стали загально визнаними запропоновані Г. Еспінг – Андерсен три моделі соціальної держави, а відповідно і соціальної політики [57]:

– ліберальна (або англосаксонська) модель, що набула широкого розвитку в США, Канаді, Великобританії, Австралії, Японії. Вона передбачає лише

зобов'язання держави для найбільш вразливих груп населення. А забезпечення особистого добробуту – це особисті зобов'язання кожного окремого громадянина. В рамках даної моделі соціальна підтримка здійснюється за рахунок розвинених систем страхування. Проблеми, що виникають між найманими працівниками і роботодавцями з приводу соціального захисту вирішуються переважно через профспілки;

– континентально-європейська (консервативна) модель, характерна для Німеччини, Австрії, Італії, Франції, Голландії. Модель заснована на об'єднанні зусиль у розв'язанні соціальних проблем, коли відповідальність конкретного роботодавця замінена системою колективної відповідальності під контролем держави з чітко задекларованим правовим регулюванням. Дана модель обов'язковою попередньою умовою має високо організоване суспільство, яке є підсумком політичної прихильності принципам добробуту. Характерною рисою даної моделі є «самоврядність» страхових кас, що перебувають у спільному веденні власників підприємств і впливових профспілок, які представляють інтереси найманих працівників. Розмір страхових виплат залежить виробничого стажу, а терміни – від тривалості страхових внесків, їх величини та віку працівника;

– скандинавська (соціально-демократична) модель, характерна для Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, Нідерландів та Швейцарії. В даній моделі провідну роль у системі соціального захисту посідає держава, яка надає базове соціальне забезпечення усім громадянам країни за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які сформовані за рахунок прогресивної системи оподаткування населення. Така модель соціальної політики визначає соціальний захист справою усього суспільства, а не окремого індивіда. Економічною основою даної моделі ефективно виробництво, повна зайнятість, сильні об'єднання роботодавців та профспілок, чітке правове регулювання договірних відносин між ними, високий рівень перерозподілу суспільного продукту тощо. Держава попри реалізацію провідної ролі в системі соціального захисту також сприяє активному функціонуванню різних недержавних соціальних служб.

Ефективність даної моделі досягається за наявності сильного та децентралізованого управління.

Таким чином, світові ринкові економічні системи спрямовані на накопичення капіталу, а їх соціальна орієнтація передбачає включення в систему управління нею механізм соціального захисту населення, що забезпечує при цьому рівень добробуту та відповідний набір соціальних гарантій.

Засади соціального захисту населення відображені у статті 46 Конституції України, у якій зазначається, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [1].

Аналіз наукових праць свідчить про наявність термінологічної невизначеності та відсутність єдності у поглядах щодо інтерпретації економічної категорії «соціальний захист». Тракткування та визначення категорії «соціальний захист» науковцями відбувається відповідно до обраного ними кута наукового дослідження. Проведений аналіз дозволив виділити п'ять основних наукових підходів до трактування «соціального захисту» (таблиця 1).

Ми підтримуємо підхід, який визначає «соціальний захист» як масштабну соціально-економічну систему, що охоплює сукупність відносин між суспільством і соціально вразливими верствами населення (які через незалежні від них причини не мають достатніх для самозабезпечення доходів) з приводу отримання ними економічних благ в межах існуючих у країні соціальних стандартів та нормативів в уповноважених органах влади та інститутах.

В інституційно-правовому вимірі соціальна захищеність населення являє собою конституційне і законодавче забезпечення всього комплексу прав і

свобод людини за конкретних соціально-економічних умов. Відтак, соціальний захист - це конкретна діяльність сукупності інститутів, яка спрямована на реалізацію цих прав і свобод. Цій діяльності притаманна процесуальність, наявність певної мети та форм реалізації з характерною для них мінливістю та рухливістю [42].

Таблиця 1 - Наукові підходи до визначення поняття «соціальний захист»

Підхід	Автори	Трактування категорії «соціальний захист»
Соціальний захист як функція держави	Кличко І.І. [27], Кравченко М.В. [29], Флорескул Н.П. [53] та ін.	Соціальний захист становить зміст соціальної функції держави, реалізація якої здійснюється у вигляді надання підтримки і допомоги найменш захищеним верствам населення (соціальним групам)
Соціальний захист як комплекс (сукупність)	Базилевич В.Д. [18], Тропіна В.Б. [50], Скуратівський В.А., Палій О.М. [45], Лібанова Е.М. [34] та ін.	Соціальний захист як комплекс (сукупність) дій, заходів, методів, гарантій, прав, інститутів, стратегій, програм, спрямованих на підвищення добробуту та якості життя населення, визначений законодавчо
Соціальний захист як система	Москаленко В.В. [36], Болотіна Н.Б. [19], Бендасюк О. [20], Борецька Н.П. [21], Насібова О.В. [37] та ін.	Соціальний захист як упорядкована система взаємодіючих компонентів, до яких належать об'єкти і суб'єкти, зміст яких розкривається в цілях, завданнях, принципах, функціях, інструментах, формах реалізації, сферах регулювання
Соціальний захист як інститут	Руженський М.М. [43], Чутчева О.Г. [54] та ін.	Соціальний захист як сукупність інституцій, що її забезпечують (державу, суд, профспілки й інші громадські організації).
Соціальний захист як процес, діяльність	Юдін В.П. [55], Дідківська Л.І., Головко Л.С. [25] та ін.	Соціальний захист як процес, діяльність суспільно-політичних інститутів щодо підтримки гідного рівня соціального добробуту людини в конкретних економічних умовах

Джерело: Складено авторами

Метою соціального захисту є забезпечення громадянам мінімально необхідного життєвого рівня, нейтралізація негативних наслідків реалізації соціальних ризиків для добробуту індивіда та повернення його (добробуту) до прийнятних у відповідному суспільстві стандартів, надання кожному можливості вільно розвиватися, реалізувати себе і свої здібності, гарантування дотримання стабільності в суспільстві.

Функції соціального захисту найповніше розкривають сутність поняття «соціальний захист», відображаючи його властивість в реальній дійсності та визначаючи роль у системі суспільно-економічних відносин. Серед значного обсягу досліджень не існує універсального набору функцій соціального захисту населення.

Так, Вакуленко В.М., Орлатий М.К. виділяють дві головні функції соціального захисту [47]:

- лікувальну (або реабілітаційну), яка зменшує негативні наслідки бідності в суспільстві шляхом надання здебільшого короткотермінової адресної соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення;

- запобіжну (або превентивну), яка запобігає бідності шляхом створення умов для участі громадян у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування в працездатний період.

Інший підхід обґрунтував Руженський М.М., який функції соціального захисту поділив на три великі групи [42]:

- загальні (відтворення людських ресурсів, превентивна, регуляторна, інтегративна);

- спеціальні (адаптаційна, інноваційна, стимулююча, задоволення потреб);

- допоміжні (комунікативна, транслуюча, контрольна, профілактично-виховна).

Мальований М.І. [35] згрупував функції соціального захисту виходячи з різних аспектів:

- економічних (компенсаційна, захисна, відтворювальна, структурна);

- фінансових (розподільна, ризикована, заощаджувальна, превентивна, резервна);

- соціальних (профілактична, попереджувальна, реабілітаційна, стабілізуюча);

- правових (контролююча, політична).

Ми підтримуємо підхід Мальованого М.І. та вважаємо, що перелік функцій, в залежності від різних аспектів їх забезпечення, варто розширити з врахуванням загальних та специфічних особливостей реалізації соціального захисту, як подано на рисунку 1.

Функції соціального захисту			
економічні	фінансові	соціальні	правові
компенсаційна, захисна, відтворювальна, структурна, інноваційна, інтеграційна	розподільна, ризикова, заощаджувальна (резервна), прогностична (планувальна), превентивна, інвестиційна	профілактична, попереджувальна, реабілітаційна, стабілізуюча, стимулююча, виховна	політична, регуляторна, контрольна

Рисунок 1 – Функції соціального захисту

Джерело: Складено авторами на основі [35, 42, 47]

Існуючі системи соціального захисту мають спільні риси, провідні принципи, за якими їх можна диференціювати та виокремити відповідні теоретичні конструкти, які одночасно представляють собою певні "ідеальні типи", зразки, з якими порівнюють реальні процеси і факти. Попри відмінності в шляхах розвитку й особливостях організації, якості й обсязі послуг, а також у методах фінансування, всі існуючі системи соціального захисту функціонують на основі єдиних принципів. Основні з них – принцип соціального страхування; принцип соціального забезпечення; принцип допомоги; принцип соціальної солідарності; принцип недопущення дискримінації за національною ознакою; принцип прозорості інформації для осіб про розмір виплат; принцип взаємозаліку страхових періодів; принцип недопущення погіршення становища тощо [44]. Вважаємо за доцільне розширити перелік принципів соціального захисту принципами соціальної відповідальності, соціальної доброчесності та соціальної культури громадян, які перш ніж претендувати на відповідний соціальний захист зі сторони держави мають прагнути забезпечувати свої

матеріальні блага самостійно, офіційно бути працевлаштованими та сплачувати відповідно до норм чинного законодавства податки, збори і обов'язкові платежі. Лише за таких умов система соціального захисту буде ефективною, а надання виплат буде здійснюватися безпосередньо тому, хто дійсно їх потребує, а не тому, хто може забезпечити себе самостійно.

Сучасна система соціального захисту та соціального забезпечення являє собою соціально-економічну організаційну структуру із складними взаємними зв'язками та залежностями її елементів. Крім того, соціальний захист як система має свою специфіку, пов'язану із традиціями в цій сфері, що склалися, та виявом певної інерційності у процесі суспільних перетворень, головним чином, через довгострокову негнучкість соціальних структур.

Система соціального захисту складається з трьох елементів, кожен із яких має різне коло суб'єктів, джерела фінансування, умови і мету забезпечення. Система соціального захисту охоплює такі форми [23]:

- соціальне страхування - це фундаментальна основа державної системи соціального захисту населення, що уможливорює матеріальне забезпечення і підтримку непрацездатних громадян за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства. Соціальне страхування - це сукупність відносин, яка пов'язана з формуванням і витратами фондів грошових коштів для матеріального забезпечення непрацездатних;

- загальнообов'язкове державне соціальне страхування - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту (включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби; повної, часткової або тимчасової втрати працездатності; втрати годувальника; безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом) за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі - роботодавець), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [8];

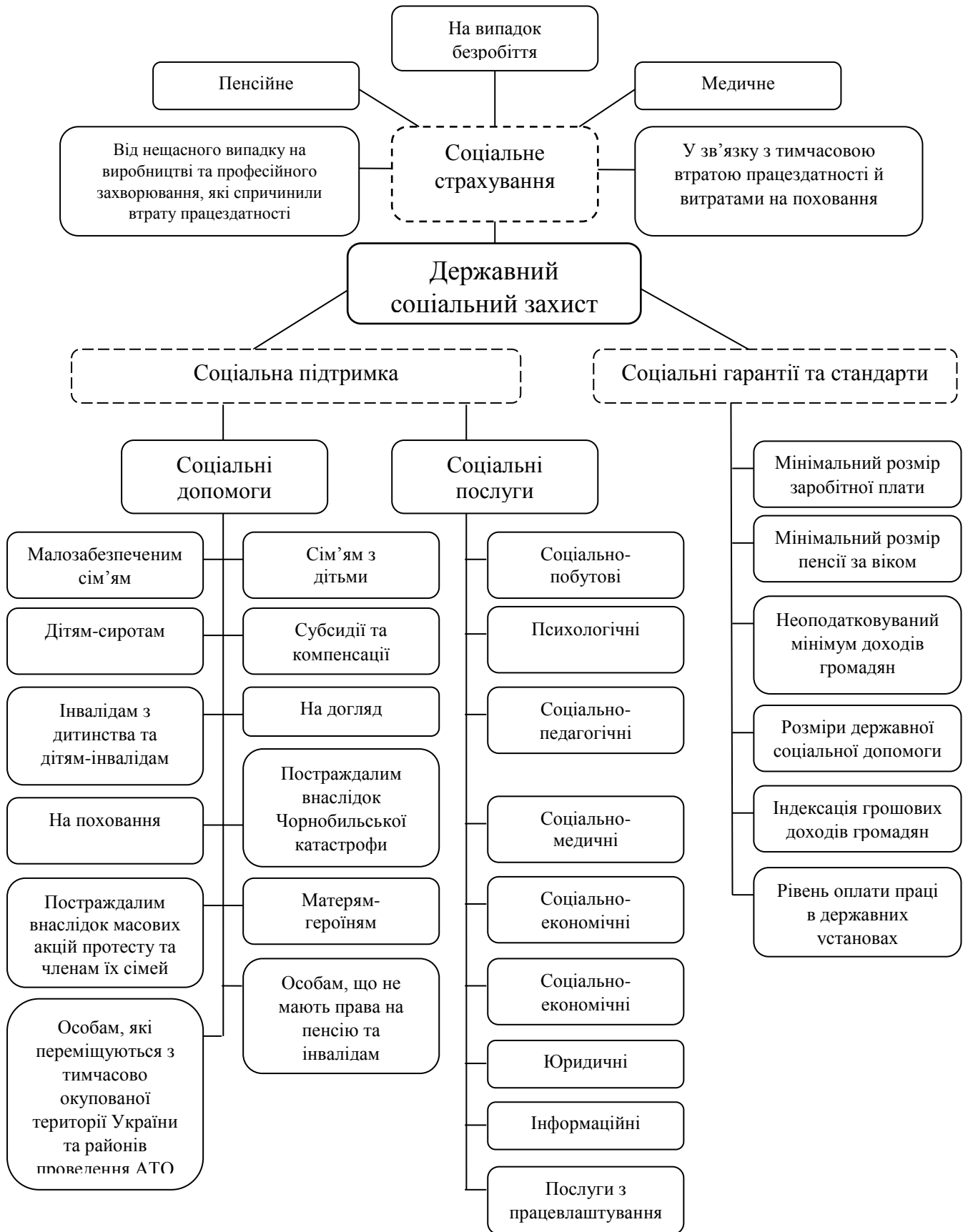

Рисунок 2 – Система соціального захисту населення в Україні
 Джерело: складено на основі [1-17]

- соціальні послуги - дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг. Порядок організації надання соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України [15].

Вивчаючи різноманітні підходи і погляди авторів багатьох наукових публікацій, ми дійшли висновку, що визначальними її структурними елементами в системі соціального захисту є: соціальне страхування; соціальні гарантії та стандарти; соціальна підтримка (яка поєднує соціальну допомогу та соціальні послуги) (рисунок 2). Вітчизняна модель соціального захисту населення містить законодавчо закріплений перелік соціальних стандартів та нормативів, визначену систему видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, однак є аморфною та суперечливою. Відсутність чітко визначеної концепції, стратегії та пріоритетів, необхідної фінансово-економічної бази, надмірну заполітизованість українського суспільства, багато соціальних програм носять декларативний та популістський характер.

Ефективність соціального захисту населення залежить від обраної державою соціальної політики та від обсягу її фінансування, що буде розглянуто нами в наступних параграфах роботи.

2 Фінансове забезпечення реалізації політики соціального захисту населення України

Соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави. Соціальна політика як складова загальної політики, втілена в соціальні програми та різноманітні заходи, спрямовані на задоволення потреб та інтересів людей і суспільства. Соціальна політика зосереджується на формуванні ефективних умов життя всіх членів суспільства, відносин між соціальними групами, забезпеченні ефективної зайнятості, створенні соціальних гарантій і умов для поліпшення добробуту населення.

Соціальна політика – система правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру із цілями економічного зростання [38].

Соціальна політика в Україні, відповідно до загальноприйнятих сучасних вимог, передбачає вирішення трьох головних завдань:

- розробка й реалізація програм соціального захисту населення, спрямованих на забезпечення прогресу на міжнародному, національному й регіональному рівнях у різних сферах суспільного життя;

- формування правової культури населення, що передбачає насамперед подолання правового нігілізму, «правового екстремізму»;

- здійснення економічних перетворень, необхідних для забезпечення переходу до ринкової економіки, диференційованої багатокладної моделі виробництва й розподілу, здатної гнучко реагувати на погіршення становища окремих соціальних верств і категорій населення.

Будучи невід'ємною складовою соціальної політики, соціальний захист визначає обличчя соціальної держави, є інструментом втілення конституційних положень, перетворення гасел на дійсність.

Фінансування соціальних заходів є однією з головних статей витрат бюджету країни, інструментом формування соціально-орієнтованої економіки. Як в Україні, так і в інших країнах, протягом тривалого часу точаться суперечки щодо визначення категорій громадян, які мають право на соціальний захист, та обсяги фінансування соціальних програм.

Ілюзії держави загального добробуту з максимальним рівнем державного забезпечення соціальних програм останнім часом замінюються прагматичною концепцією неспроможності навіть найбагатшого бюджету задовольнити всі соціальні проблеми без загрози виникнення кризових тенденцій в економіці. Проте забезпечувати мінімальний рівень соціального захисту населення державі необхідно [31]

Джерелами фінансування послуг соціального захисту та соціального забезпечення, відповідно до Бюджетного кодексу України, є державний та

місцевий бюджети [2]. При цьому під джерелами фінансування розуміють бюджетні та позабюджетні фонди грошових коштів, які забезпечують фінансовими ресурсами та звідки черпаються фінансові ресурси [30]

У фінансуванні заходів соціального захисту ключову роль відіграють бюджетні джерела. Водночас, важливе значення має залучення до фінансування соціального забезпечення позабюджетних джерел, які охоплюють цільові позабюджетні фонди, кошти суб'єктів господарювання, некомерційні організації.

Фінансування соціального забезпечення населення здійснюється за рахунок видатків державного бюджету шляхом: передбачення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення безпосередньо в державному бюджеті; перерахування міжбюджетних трансфертів на соціальний захист та соціальне забезпечення з державного бюджету місцевим бюджетам (дотацій та субвенцій).

Загалом, сфера соціального захисту населення тісно пов'язана із такими соціальними сферами як охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіта, оскільки багато в чому здатність людини до самозахисту та створення підвалин такого захисту протягом життя визначається тенденціями фінансування цих сфер державою. Проаналізуємо видатки соціального спрямування з державного бюджету України за 2014-2018 р.р. (таблиця 2).

Аналіз видатків державного бюджету України за функціональною класифікацією за 2014-2018 р.р. виявив, що з загального обсягу видатків соціального спрямування, найбільша їх частка припадає на соціальний захист та соціальне забезпечення (16,62 %), що в абсолютному виразі у 2018 р. склало 163,86 млрд. грн. Лівова частка із цієї статті видатків (15,22 %) належить соціальному захисту пенсіонерів. Темп зростання частки показника видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у загальному обсязі видатків соціального спрямування, порівняно з 2014 р., склав 72,92 %.

Неважко помітити, що тенденцією зниження характеризуються усі зазначені у таблиці 2 статті бюджетних витрат: частка витрат на охорону

здоров'я зменшилась на 0,17 %, на духовний та фізичний розвиток - на 0,1 %, на освіту – на 2,17 %, на соціальний захист та соціальне забезпечення – 2,1 %. Це піддається розумінню з позиції того факту, що Україна переживає гостру політичну та економічну кризи, а депресивний стан економіки унеможливорює підтримання належних соціальних стандартів для переважної більшості населення.

Таблиця 2 - Видатки державного бюджету України за соціальним спрямуванням у 2014-2018 р.р. (млн. грн.)

Показники	Роки									
	2014	у %	2015	у %	2016	у %	2017	у %	2018	у %
Охорона здоров'я	10580,8	2,46	11450,4	1,98	12456,3	1,82	16729,1	1,99	22617,9	2,29
Духовний та фізичний розвиток	4872,4	1,13	6619,2	1,15	4958,9	0,72	7898,1	0,94	10107,1	1,03
Освіта	28677,9	6,67	30185,7	5,23	34825,4	5,09	41140,2	4,90	44323,4	4,50
Соціальний захист та соціальне забезпечення	80558,2	18,72	103700,9	17,98	151965,5	22,19	144478,3	17,22	163865,6	16,62
у т.ч. соціальний захист пенсіонерів	75813,9	17,62	94811,6	16,43	142586,2	20,82	133458,6	15,90	150091,0	15,22

*Складено за [22]

Головним завданням в таких умовах є захист окремих найбільш вразливих категорій населення, що у свою чергу вимагає фінансового забезпечення.

Водночас, вважаємо, що сфера освіти, охорони здоров'я, духовного та фізичного розвитку є важливими інструментами у створенні фундаменту самозахисту, формуванні відповідальності людей за власне життя. Освічена, фізично та психічно здорова, духовно розвинена людина має значно більше шансів влаштувати власне життя так, щоб максимально убезпечити себе від настання можливих соціальних ризиків, тим самим зменшити навантаження на державний бюджет в частині витрат на певні статті соціального захисту.

Частка витрат на соціальний захист у ВВП України

завжди була доволі високою, що притаманно більшості розвинених країн світу. Згідно з даними Державної служби статистики України у 2017 р. загальні видатки на соціальний захист населення становили 18,2 % від загального обсягу ВВП. Видатки зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення населення становили 9,6 % ВВП [48].

За інформацією статистичного відомства ЄС, серед основних статей загальнодержавних витрат в ЄС «соціальний захист» є найбільш важливим і становить 18,8% ВВП, стаття “здоров'я” (7,0%), “освіта” (4,6%) тощо. За даними Євростату, частка соціального захисту в державних витратах варіюється в різних країнах-членах ЄС від менш 10% ВВП в Ірландії (9,5%) до майже чверті у Фінляндії (24,9%). Шість держав-членів Фінляндія, Франція, Данія, Італія, Австрія та Швеція - витрачають не менше 20% ВВП на соціальний захист, а Ірландія, Литва, Мальта, Латвія, Румунія, Чехія і Болгарія - менш 13% ВВП [26].

Високу частку соціальних видатків в структурі ВВП не завжди можна розглядати як ознаку високого рівня соціального захисту. Ця теза чітко характеризує ситуацію, яка склалася з фінансовим забезпеченням соціального захисту в Україні. Незважаючи на високу частку соціальних витрат у ВВП, їх абсолютний розмір є доволі низьким порівняно з країнами ЄС, ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) та деякими країнами СНД [52].

Поряд з низькими розмірами соціальних витрат, в Україні існує чимало проблем фінансового забезпечення соціального захисту, які пов'язані зі структурою фінансових джерел та ефективністю фінансового забезпечення соціального захисту.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення займають значне місце у видатках бюджету при тому, що не встановлено стабільних структурних економічних пропорцій і сфера фінансування соціальних видатків є найбільш нерегульованою [28]

Аналіз видатків за функціональною класифікацією видатків (таблиця 3)

показав, що бюджетні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення протягом 2016-2018 рр. зростали.

Таблиця 3 - Видатки з державного бюджету за функціональною класифікацією видатків та кредитування у 2016-2018 рр.

Показники	2016	2017	2018	Темп зростання 2018/2016, %
Соціальний захист та соціальне забезпечення, млн. грн	151 961,47	144 478,88	163 865,59	107,8
Соціальний захист на випадок непрацездатності	1 472,56	2 062,08	1 731,06	117,6
Соціальний захист пенсіонерів	142 586,23	133 458,63	150 090,99	105,2
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1 293,68	1 452,21	1 418,83	109,7
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	42,22	72,93	113,06	у 2,7 р
Допомога у вирішенні житлового питання	1351,34	1 633,07	3 830,48	у 2,8 р.
Соціальний захист інших категорій населення	5107,18	5 652,97	6 233,31	122,0
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	16,26	21, 52	31, 57	194,1
Інша діяльність у сфері соціального захисту	51,07	125,46	416, 28	у 8 р.

Джерело: Складено авторами на основі [39-40]

Як видно з таблиці 3, бюджетні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення спрямовувались на фінансування соціального захисту у випадку непрацездатності (темп зростання показника у 2018 р. проти 2016 р. склав 117,6%); соціального захисту пенсіонерів (105,2%), ветеранів війни та праці (109,7%), сім'ї, дітей та молоді (у 2,7 р); допомогу у вирішенні житлового питання (у 2,8 р.); соціального захисту інших категорій населення (122%); фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту (194,1%); іншу діяльність у сфері соціального захисту (у 8 р.)

Протягом 2000–2018 рр. в Україні покращилась ситуація з розмірами основних державних соціальних стандартів. Проте вони й надалі залишаються занадто низькими по відношенню до основних рекомендацій Міжнародної Організації Праці та соціальних стандартів. При цьому, частка найманих

працівників, які отримують заробітну плату, нижчу за середню в Україні, становить близько 70% усіх працівників. Внаслідок низького розміру як 19 мінімальної так і середньої пенсії в Україні більше 80% пенсіонерів відносяться до категорії бідних. Це свідчить про недостатній рівень фінансового забезпечення соціального захисту [52].

Розподіл видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення між державним бюджетом та бюджетами органів місцевого самоврядування в Україні впродовж 2014–2018 рр. подано у таблиці 4.

Таблиця 4 - Видатки державного та місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні, млн. грн.

Видатки	Роки									
	2014	%	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%
Державного бюджету	80558,2	18,72	103700,9	17,98	151965,5	22,19	144478,3	17,22	163865,6	16,62
у % до Зведеного бюджету	58,3	-	58,8	-	58,8	-	50,6	-	52,9	-
Місцевих бюджетів	57446,5	26,78	72638,9	26,23	106365,2	30,3	141282,9	28,8	145498,0	25,5
у % до Зведеного бюджету	41,6	-	41,2	-	41,2	-	49,4	-	47,0	-
Зведеного бюджету	138004,7	26,38	176339,8	25,94	258330,7	30,92	285761,2	27,04	309363,6	24,75
У %	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-

Джерело: Складено авторами на основі [39-40]

Як видно з таблиці 4, більше половини видатків Зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні належить видаткам з державного бюджету, не зважаючи на те, що ця частка має тенденцію зменшення (52,9 % у 2018 р. проти 58,3 % у 2014 р.). Водночас, частка видатків місцевих бюджетів на зазначені цілі протягом досліджуваного періоду зростала і у 2018 р. сягнула 47 % від загального обсягу видатків Зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. За такого розподілу фінансування заходів та програм системи соціального захисту можна говорити про певний рівень (47 %) децентралізації бюджетного фінансування соціального захисту (за видатками). Однак цей показник не дозволяє оцінити

фактичний рівень децентралізації цієї сфери та потребує деталізованого аналізу розподілу відповідних функцій та повноважень окремо, оскільки частина з поточних функцій фінансується за рахунок субсидій та інших трансфертів з державного бюджету [49].

3 Оцінка рівня соціальної ефективності системи соціального захисту та напрями її вдосконалення в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави

Незважаючи на значні розміри та тенденцію зростання соціальних видатків, багато соціальних програм та допомог в Україні фінансується вкрай незадовільно. Окремі види соціальних допомог у деякі роки зовсім не фінансувалися або їхні розміри у законодавчому порядку зменшувалися, оскільки у Державному бюджеті України на це не вистачало коштів (наприклад, допомога при народженні дитини тощо). Розпорощення державних фінансових ресурсів та складна економічна ситуація в країні прямо впливають на розмір основних державних соціальних стандартів (прожитковий мінімум, мінімальна пенсія, мінімальна заробітна плата). Динаміку цих показників показано в таблиці 5.

Таблиця 5 – Динаміка розмірів основних державних соціальних стандартів України в 2014-2019 роках

Показники	Роки, грн					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Мінімальна пенсія	949	949	1074	1295	1409	1497 1564 (на 01.07)
Мінімальна заробітна плата	1218	1271	1438	3200	3723	4173
Прожитковий мінімум	1176	1227	1376	1604	1745	1853 1936 (на 01.07)
Мінімальний споживчий кошик	1052	1129	1169	1446	1745	1936
Середньомісячна заробітна плата	3470	5230	6475	7105	8867	10783

Джерело: Складено авторами на основі [39-40]

З таблиці 5 бачимо, що розмір мінімальної пенсії в Україні в рази менший за величину вартості мінімального споживчого кошика, який покладено в основу визначення рівня прожиткового мінімуму та, власне, й самого рівня прожиткового мінімуму. Такий дисбаланс свідчить про надзвичайно низький рівень соціального захисту населення країни. Тому, виникає об'єктивна необхідність визначення меж соціально-економічної нормалі системи соціального захисту населення України. Визначення параметрів такої нормалі дозволить нівелювати вплив негативних явищ і процесів у соціальній сфері й подальшому забезпечуватиме можливість високоефективного управління соціальними процесами на основі прогнозування макроекономічних показників [60]. На нашу думку, індикаторами соціальної ефективності системи соціального захисту є показники: вартість мінімального споживчого кошика (*СК*); рівень прожиткового мінімуму (*ПМ*); розмір мінімальної пенсії (*МП*); розмір мінімальної заробітної плати (*МЗП*). Таким чином соціально-економічна нормаль системи соціального захисту матиме вигляд:

$$МЗП \geq МП \geq ПМ \geq СК \quad (1)$$

При цьому, темпи зростання системоутворюючих показників не повинні бути меншими за результативні (таблиця 6, 7).

Таблиця 6 - Значення показників соціальної ефективності системи соціального захисту

Рік	Мінімальна заробітна плата	Мінімальна пенсія	Прожитковий мінімум	Мінімальний споживчий кошик
Абсолютні значення				
2014	1218	949	1176	1052
2015	1271	949	1227	1129
2016	1438	1074	1376	1169
2017	3200	1295	1604	1446
2018	3723	1409	1745	1524
Темпи зростання (ланцюгові)				
2015	1,04	-	1,04	1,07
2016	1,18	1,13	1,12	1,04
2017	2,22	1,2	1,17	1,2
2018	1,16	1,09	1,09	1,05

Таблиця 7 - Статистична матриця залежності індексів нормалі

Показник	МЗП	МП	ПМ	СК
МЗП	1	$I \leq 1$	$I \leq 1$	$I \leq 1$
МП	$I \geq 1$	1	$I \leq 1$	$I \leq 1$
ПМ	$I \geq 1$	$I \geq 1$	1	$I \leq 1$
СК	$I \geq 1$	$I \geq 1$	$I \geq 1$	1

Далі проведемо аналіз стану системи соціального захисту населення України за визначеними межами коливань нормалі (таблиця 8).

Таблиця 8 - Розрахунок значень індексів нормалі соціальної ефективності системи соціального захисту

Показник 2014 року	МЗП	МП	ПМ	СК
МЗП	1	0,78	0,96	0,86
МП	1,28	1	0,8	1,1*
ПМ	1,04	0,8*	1	0,89
СК	1,16	0,9*	1,1	1
Показник 2015 року	.....			
Показник 2016 року	.....			
Показник 2017 року	.....			
Показник 2018 року	МЗП	МП	ПМ	СК
МЗП	1	0,4	0,5	0,4
МП	2,6	1	1,23*	1,08*
ПМ	2,1	0,8*	1	0,87
СК	2,4	0,92*	1,1	1

Примітка* - відмічені таким чином дані не відповідають умовам встановленої нормалі щодо ефективного управління системою соціального захисту населення України.

Результати аналізу показників (на прикладі даних за 2014 р. та 2018 р.), що характеризують соціально-економічну нормаль системи соціального захисту населення України (таблиця 8) відображають дисбаланс системи управління процесами соціального захисту, що зумовлений невідповідністю вимогам нормалі.

Отже, європейський вибір України зумовлює необхідність реформування вітчизняної системи соціального захисту для максимально можливого її наближення до відповідних загальноєвропейських норм і стандартів. На жаль,

незважаючи на те що більшість конвенцій МОП у сфері соціального забезпечення [14] були ратифіковані Україною, зафіксовані в них стандарти не набули характеру обов'язковості, вони лише враховуються (тобто беруться за орієнтири) під час удосконалення вітчизняного законодавства. Це можна вважати причиною того, що за сучасного стану законодавства існує невідповідність розмірів пенсій і виплат вимогам міжнародних і загальноєвропейських стандартів, які, як наголошувалося, передбачають мінімальні соціальні норми і нормативи.

У контексті зазначеного справедливою є теза стосовно того, що специфіка та особливості розвитку нашої держави не дають змоги автоматично перенести загальновизнані міжнародні акти із соціального захисту населення до законодавства України, адже вони розраховані на розвинені та стабільні ринкові відносини [51].

Трансформація соціального захисту населення України в рамках реалізації політики євроорієнтованої держави потребує особливого підходу за зміни принципів її побудови виходячи з реалій розвитку з метою максимально можливого її наближення до відповідних загальноєвропейських норм і стандартів.

В останні роки у більшості розвинених країн світу відбувається реформування систем соціального захисту шляхом зменшення частки державних ресурсів у загальних соціальних витратах та розширення ролі загальнообов'язкового державного та добровільного приватного соціального страхування.

Найбільш адекватним ринковим соціально-економічним умовам видається реформування системи соціального захисту у напрямі зростання в ній частки страхових відносин, які забезпечують розподіл матеріальної відповідальності щодо компенсації та мінімізації соціальних ризиків на максимальну можливу кількість учасників. Проте, через дію ряду об'єктивних (значний дефіцит Пенсійного фонду України, наявність значної кількості пілг, складна демографічна ситуація, стагнація економіки) та суб'єктивних чинників

(низька довіра населення до фінансових установ) реалізація цього напрямку не матиме швидких результатів.

Дієвим інструментом для більшості країн світу в реалізації завдань соціального захисту населення є створення умов для збільшення обсягу приватного фінансування на накопичувальній основі через функціонування недержавних фондів соціального страхування.

Докорінного реформування потребує і система державного соціального захисту, у рамках якої здійснюється фінансування соціальних допомог, пільг та послуг за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів. Вимогою сьогодення є продовження розпочатого в Україні реформування системи фінансового забезпечення соціального захисту шляхом її децентралізації. Соціальні установи в об'єднаних територіальних громадах, перебуваючи у безпосередньому взаємозв'язку з отримувачами соціальних послуг, які вони надають, знаючи потреби громадян громади, найбільш оперативно можуть реагувати на соціальні ризики, що виникають. Вони повинні сприйматися як базовий інститут в системі реалізації соціального захисту.

Через здебільшого централізований розподіл фінансових ресурсів зменшується ефективність як загальнодержавних соціальних програм, що фінансуються через соціальні субвенції, так і місцевих, які відчують брак коштів для реалізації. Тому важливим видається чіткий розподіл соціальних програм між державними та місцевими бюджетами з врахуванням конкретних соціальних цілей та інтересів місцевих громад.

Формування нової концепції розвитку системи соціального захисту вимагає перегляду всього спектру державних соціальних допомог, пільг, послуг та джерел їх фінансування. Пріоритетними завданнями в контексті зазначеного повинні бути: створення загальної системи соціального моніторингу, оцінки, планування та фінансування державних соціальних видатків; монетизація соціальних пільг; децентралізація системи соціальних послуг, поступовий перехід всієї системи соціального захисту в єдине електронне середовище, що слугуватиме підґрунтям для визначення пріоритетності завдань та можливостей

їх реалізації у сучасних соціально-економічних умовах, а в кінцевому підсумку сприятиме створенню умов для підвищення рівня соціальних стандартів та їхнього фінансового забезпечення в Україні у відповідності до загальноєвропейського рівня.

Запровадження єдиної інформаційної системи управління соціальним захистом дасть змогу забезпечити населенню, насамперед вразливим та нужденним, ефективну підтримку, яка б відповідала їх потребам, та, при цьому, стимулюватиме економічно активних працездатних членів суспільства шукати шляхи самостійного вирішення соціальних проблем.

Висновки

У роботі поставлено та вирішено важливе наукове завдання, що полягає у дослідженні теоретичних особливостей та методичних засад формування та розвитку системи соціального захисту в політиці євроорієнтованої держави.

Нами узагальнено та систематизовано теоретичні засади функціонування системи соціального захисту, що дозволило визначити «соціальний захист» як масштабну соціально-економічну систему, що охоплює сукупність відносин між суспільством і соціально вразливими верствами населення (які через незалежні від них причини не мають достатніх для самозабезпечення доходів) з приводу отримання ними економічних благ в межах існуючих у країні соціальних стандартів та нормативів в уповноважених органах влади та інститутах; узагальнити спектр функцій та розширити перелік принципів соціального захисту (додавши принципи соціальної відповідальності, соціальної доброчесності та соціальної культури громадян), що сприятиме покращенню якісного рівня його забезпечення та підвищенню ефективності політики євроорієнтованої держави

Дослідження наукових публікацій, чинної нормативно-правової бази дозволило виділити базові структурними елементами в системі соціального захисту, до яких належать соціальне страхування; соціальні гарантії та стандарти; соціальна підтримка (яка поєднує соціальну допомогу та соціальні послуги). Однак, незважаючи на те, що вітчизняна модель соціального захисту населення містить законодавчо закріплений перелік соціальних стандартів та нормативів, визначену систему видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, вона є аморфною та суперечливою.

У фінансуванні заходів соціального захисту ключову роль відіграють бюджетні джерела. Незважаючи на значні розміри та тенденцію зростання соціальних видатків, багато соціальних програм та допомог в Україні фінансується вкрай незадовільно. Розпорошення державних фінансових ресурсів та складна економічна ситуація в країні прямо впливають на розмір основних державних соціальних стандартів (прожитковий мінімум, мінімальна пенсія, мінімальна заробітна плата), які залишаються, в порівнянні з

європейськими країнами, досить мізерними.

Результати аналізу розмірів основних державних соціальних стандартів (на прикладі даних за 2014 р. та 2018 р.), що характеризують соціально-економічну нормаль системи соціального захисту населення України відображають дисбаланс системи управління процесами соціального захисту, що зумовлений невідповідністю вимогам нормалі.

Отже, європейський вибір України зумовлює необхідність реформування вітчизняної системи соціального захисту для максимально можливого її наближення до відповідних загальноєвропейських норм і стандартів.

Для цього основними напрямками розвитку України на загальнодержавному рівні мають стати: зміцнення конкурентоспроможності національної економіки на засадах інноваційної моделі розвитку; збільшення рівня зайнятості населення та запобігання втраті кваліфікованих кадрів; випереджальне зростання рівня доходів громадян порівняно з інфляцією; скорочення бідності та зміцнення позицій і ролі середнього класу; підвищення рівня соціальної відповідальності, соціальної доброчесності та соціальної культури громадян; формування нової концепції розвитку системи соціального захисту в оптимальному поєднанні бюджетних та позабюджетних джерел фінансування соціального захисту; впровадження єдиної інформаційної системи управління соціальним захистом з метою забезпечення населенню (насамперед вразливим та нужденним) ефективної підтримки, яка б відповідала їх потребам, та, одночасно, стимулювала б економічно активних працездатних членів суспільства шукати шляхи самостійного вирішення соціальних проблем тощо.

Список використаної літератури

1. Конституція України : [прийнято Верховною Радою 28.06.1996р. №254к/96–ВР]] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Бюджетний кодекс України : [Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: [Закон України прийнятий Верховною Радою 22.12.2011 р. №4282– VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: [Закон України прийнятий Верховною Радою 21.11.1992 р. № 2811-XII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
5. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: [Закон України прийнятий Верховною Радою 16.11.2000 р. № 2109-III] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.
6. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: [Закон України прийнятий Верховною Радою 01.06.2000 р. № 1768-III] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>
7. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: [Закон України прийнятий Верховною Радою 18.05.2004 р. № 1727-IV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: [Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV] (нова редакція Закону від 25.07.2018 р. №2443-VIII) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/ed20180725>
9. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : [Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17?lang=ru>

10. Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки: [Закон України від 20. 10. 2014 р. № 1708-VII] – [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1708-18>

11. Про основи національної безпеки України: [Закон України від 19. 06. 2003 р. № 964-IV] – [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

12. Про прожитковий мінімум: [Закон України від 15. 07. 1999 р. №966–XIV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

13. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): [Закон України від 14. 09. 2006 р. № 137-V] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

14. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення № 102): [Закон України від 16. 03. 2016 р. № 1024-VIII] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1024-19>

15. Про соціальні послуги: [Закон України прийнятий Верховною Радою 19. 06. 2003 р. № 966-IV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

16. Про основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html

17. Державний класифікатор соціальних стандартів та нормативів [Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 17. 06. 2002 р. № 293] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://legal.com.ua/document/kodeks/0CH560293203-02.html>

18. Базилевич В.Д. Державні фінанси : навч. посіб. / за заг. ред. В.Д. Базилевича. – Київ : Атіка, 2002. – 128 с.

19. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України / Н.Б. Болотіна. - К.: Знання, 2008. - 663 с.

20. Бендасюк О. Державне управління соціальним захистом населення в умовах ринкової економіки / О. Бендасюк // Галицький економічний вісник. - 2010. - № 1 (26). - С. 123-126.
21. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми / Н.П. Борецька. - Донецьк: Янтра. 2001. - 352 с.
22. Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2018/>
23. Внукова Н.М. Соціальне страхування: Кредитно-модульний курс, учбової літератури / Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. - 2009. - 412 с.
24. Декларація прав людини: [Принята і проголошена в резолюці 217 А (III) Генеральної Ассамблеї від 10.1.1948 р.] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
25. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб./ Л. Дідківська, Л. Головка. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.
26. Євростат назвав країну ЄС з найвищим рівнем соціального захисту – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/evrostat-nazval-stranu-es-samym-vysokim-urovнем-1552650283.html>
27. Кичко І.І. Страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту / І.І.Кличко // Фінанси України. - 2005. - № 4. - С. 148-153.
28. Ковалевич Д.А. Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист населення / Д.А. Ковалевич // Економічний форум . - 2017. - № 2. - С.280-285.
29. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія / М.В.Кравченко . - К.: Інформ.- аналіт. агентство, 2012. - 451 с.
30. Кропивницький М. О. Про поняття джерел фінансування соціального забезпечення. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. 2016. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>

31. Кудінова М.М. Проблеми фінансування соціального захисту населення в Україні/ М.М. Кудінова, В.В. Варук // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - Вип. 4. - С. 460-463.

32. Лепетун І.О. Соціальна підтримки як інструмент реалізації соціальної політики України / І.О.Лепетун, М.Є.Драч // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2 / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2019. – 116 с. – С. 11-13.

33. Лепетун І.О. Система соціального захисту населення в Україні / І.О.Лепетун // Матеріали доповідей XXXVII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Наукові підсумки 2019 року», 09 грудня 2019 року, м. Вінниця. – 70 с. - С. 9-15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : el-conf.com.ua

34. Лібанова Е.М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів / Е.М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2011. – № 1(15). – С. 24 – 37.

35. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія/ М.І.Мальований. - Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2016. - 496 с.

36. Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави / В.В.Москаленко // Наукові записки НаУКМА. Т.21. Політичні науки. Київ: Видавничий дім «КМ Академія». - 2003. - С. 41-44.

37. Насібова О.В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення / О.В.Насібова // Економіка та держава. – 2019. - № 8. - С.36-40.

38. Норкіна Т.П. Соціальна політика та якість життя населення / Т.П. Норкіна, З.О. Скарбун, Н.О. Тарханова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2010. – №1 – С. 33-38.

39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/ptsm>
40. Офіційний сайт Державної казначейської служби України - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua>
41. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: монографія / І.В. Рудкевич. – Донецьк : Ємельянова Т.В., 2011. – 463 с.
42. Руженський М.М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України : монографія / М.М.Ружецький. – Київ: ІПК ДСЗУ, 2013. – 318с.
43. Руженський М.М. Теоретичні аспекти формування економічних основ соціального захисту населення в ринковій економіці / М.М. Руженський // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. – 2014. – №2(8). – С. 294–298.
44. Санченко С.П. Створення ефективної системи соціального захисту в Україні як умова побудови соціальної держави / С.П. Санченко // Гуманітарні студії. – 2014. – Вип. 24. – С. 111-119.
45. Скуратівський В.А. Основи соціальної політики: Навч. посібн. / В.А. Скуратівський, О.М. Палій. - К.: МАУП, 2002. 2000 с.
46. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання. Монографія / О.Ф.Новікова, С.М. Гринецька, Л.Л. Шамілева. - НАН України. Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2009. – 220с.
47. Соціальний захист населення України: монографія / за ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. - К.: НАДУ, 2009. - 184 с.
48. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
49. Степанова О.В. Фінансування соціального захисту в умовах децентралізації: зарубіжний досвід та національні реалії/ О.В. Степанова // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 22. - С. 73-79.

50. Тропіна В.Б. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави в Україні / В.Б. Тропіна // Фінанси України. - 2008. - № 5. - С. 15-31.
51. Тропіна В.Б. Фінанси соціального захисту в контексті європейського вибору України / В.Б. Тропіна // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. - Випуск 2 (13). - С. 221-228.
52. Фінансове забезпечення соціального захисту в Україні у контексті євроінтеграційних процесів – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/d36be6e1b37286eb2be9f625e38700b5.pdf>
53. Флорескул Н.П. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. Вісник КНТЕУ. 2009. № 2. С. 34-46.
54. Чутчева О.Г. Дія соціально-забезпечувального законодавства: проблеми теорії та практики / О.Г. Чутчева // Держава і право. - 2010. - № 47. - С. 323-330.
55. Юдин В. П. Социальная защита: понятие, сущность, границы : учеб.-метод. пособие / В. П. Юдин. – Казань : Казан. гос. технол. ун-т, 1995. – 121 с.
56. Erhard L. Prosperity through competition. Thames & Hudson, 1958.
57. Esping–Andersen G. The three worlds of welfare capitalism. Cambridge, 1990
58. Galbraith J.K. The Affluent Society. Boston, USA: HM Co.,1958.
59. Myrdal K.G. Beyond the Welfare State. New Haven, 1958.
60. Forkun I. Social security system: financial aspect of functioning / I.Forkun, I. Kravets, O. Harvat, T. Gordeeva // Proceedings of the 6th International Conference on Strategies, Models and Technologies of Economic Systems Management (SMTESM 2019) - September 2019. - DOI <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.25> - <https://www.atlantispress.com/proceedings/smtesm-19/125917633>